Уяв умĕнхи интервью

Пурнăçламалли ĕçсем сахал мар

Çитес вырсарни кун – Строительсен кунĕ. Çав мирлĕ професси çыннисем тăрăшнипе ĕнтĕ районăмăр пуянланса, илемленсе пырать. Мĕнлерех шухăш-кăмăлпа кĕтсе илеççĕ районти строительсем хăйсен професси уявне? Çак ыйту тавра калаçрăмăр та ĕнтĕ эпир район пуçлăхĕн çумĕпе, капиталлă строительство, архитектура тата пурăнмалли çурт-йĕрпе коммуналлă хуçалăх управленийĕн ертӳçипе В.Г. НИКИТИНПА.

– Тӳрех каламалла, пĕтĕм тĕнчери финанс кризисĕ строительство отраслĕнчен те пăрăнса иртмерĕ. Бюджетран уйăракан укçа-тенкĕ калăпăшне чакарнине пула малтан палăртса хунă ĕçсене пурнăçлама тăхтама тивет.

Çул-йĕр тăвассинех илес пулсан та, иртнĕ çул ку енĕпе питĕ пысăк ĕçсем туса ирттертĕмĕр пулсан, кăçал çĕннисенех туман. Пĕлтĕр пуçланă Тренккăран Ильинкăна çити каякан çула туса пĕтертĕмĕр.Тĕпрен илсен, халĕ çулсене тытса тăрассипе тата юсассипе тимлетпĕр. Кăçал ку тĕллевпе ял тăрăхĕсене укçа уйăрса панă. Кун пекки халиччен пулман. Ялсем хушшинчи çулсене тытса тăма кăна 9 миллион та 471 пин тенкĕ укçа уйăрнă. Çав шутран 3 миллион та 157 пин тенкине – республика бюджетĕнчен, 6 миллион та 314 пин тенкине – вырăнти бюджетсенчен. Çав çулсене юсама уйăрнă сумма вара 6 миллион та 589 пин тенкĕпе танлашать: 2 миллион та 196 пин тенки республика бюджетĕнчен килнĕ, тепĕр 4 миллион та 392 пинĕ – ял тăрăхĕсен бюджечĕсенчен. Малтан ялсенчи çулсене хĕлле тасаттарса тăрасси те йывăр ыйту пулнă пулсан, халь апла мар: ял тăрăхĕсем конкурс урлă ятарлă килĕшӳ туса, çулсене пăхса тăма подрядчиксене суйласа илеççĕ.

– Çурт-йĕр тăвас тĕлĕшпе мĕнле ӳкерчĕк паян районта?

– Муркашри 40 хваттерлĕ çуртăн 3 хутне хăпартса çитернĕ. Анчах та патшалăх уйăракан ипотека, субсиди калăпăшĕсем кризиса пула чакса кайнипе хваттерсене туянакансем сахалланчĕç. «Аварилĕ лару-тăрури кивĕ çурт-йĕр» программăпа уйăракан пулăшупа çамрăк çемьесем çак хваттерсене туянас шанчăк пурчĕ. Пурăнмалли çурт-йĕрпе коммуналлă хуçалăха пулăшакан тата реформăлакан фонд ку сумăна та пĕчĕклетрĕ. Çавăнпа та «Хуçалăхсен хушшинчи «Моргаушская» строительство организацийĕ» акционарсен хупă обществине кунта стройка ĕçĕсене туса пыма йывăртарах, ĕç вăхăтлăх чарăнчĕ. Каласа хăвармалла, асăннă коллектив пĕлтĕр Москакассинче 30 хваттерлĕ çурта туса хута ячĕ. Унта паян сутмалли тепĕр 14 хваттер юлнă.

Çакна палăртмалла. Халь çеç асăннă фонд çуртсене аварилĕ лару-тăруран кăлармалли программăна килĕшӳллĕнех кăçал нумай хваттерлĕ çуртсене тĕпрен юсама 11 миллион та 100 пин тенкĕ укçа уйăрчĕ. Унпа эпир нумай хваттерлĕ 9 çурта тĕплĕн юсарăмăр. Ку ĕçре 900 пин тенкĕ патнелле укçа перекетлеме те май пулчĕ. Çав суммăпа халь Мăн Сĕнтĕрти тепĕр çурта тĕпрен юсама пуçласшăн.

Ялсенче уйрăм çынсем çуртсем тăваççĕ. Кунта та кризис витĕмĕ палăрать.

– Пурăнакан малалли çинченех шутлать. Строительство сферинче пурнăçламалли пысăк ĕçсем хăшĕсем?

– Сӳп-çап тăкмалли полигон тумалла пирĕн. Унăн проекчĕ хатĕр ĕнтĕ, экспертиза витĕр тухнă. Полигона тума 79 миллион тенкĕ кирлĕ пулсан, кăçал район бюджетĕнчен 9 миллион тенкине пăхса хăварнă. Çав шутран полигон валли 2 миллион тенкĕ ытларах сумăллăх техника туяма каять: сӳп-çап турттармалли автомашина, экскаватор, самосвал. Палăртмалла, асăннă техникăн хакĕн 70 процентне РФ бюджетĕнчен саплаштараççĕ, 30 процентне районăн бюджетĕн каять. Саккунпа килĕшӳллĕн, 2010 çулхи январĕн 1-мĕшĕнчен пуçласа санкци памасăр усăнă сӳп-çап тăкмалли вырăнсене хупатараççĕ. Унччен пирĕн ку объекта пĕтĕмпех хута ярса ĕçлеттерме пуçламалла.

Çавăн пекех пирĕн районти тĕп больницăн поликлиникине тумалла. Проекчĕ экспертиза витĕр тухать. Унсăр пуçне Муркашри районти Культура çуртне реконструкцилеме проектне экспертизăна янă. Çитес çулхи программăсене кĕме ку объектсемпе проектсем йăлтах хатĕр пулаççĕ.

Предприятисемпе организацисене илес пулсан, пысăк стройка ĕçĕсемех çук, Людмила Петровна Майкова, Борис Васильевич Андреев ертсе пыракан Мăн Сĕнтĕр тата Муркаш райповĕсем суту-илӳ точкисене çулсеренех юсаççĕ. Нумаях пулмасть Мăнсĕнтĕрсем Шомикре çĕнĕрен тенĕ пекех «Нарспи» кафе туса лартрĕç.

– Тата камсене ырăпа асăнма пулать строительсен уявĕ умĕн?

– Маларах асăннă Владислав Николаевич Семенов ертсе пыракан хуçалăхсен хушшинчи «Моргаушская» строительство организацийĕ» акционерсен хупă обществи професси уявĕ умĕн хăйĕн 50 çулхи юбилейне паллă турĕ. Вăхăтлăх ĕçлекен 4 çынна шутласан кунта 64 çын. Строительство организацийĕ Федераллă программăна хутшăнса çынсене вăхăтлăх ĕç тупса парассипе те тимлет. Маттур та ĕçчен ăста çынсем ĕçлеççĕ кунта. База ертӳçи Борис Васильевич Мокшанов, Андрей Иванович Сахаров каменщик, Меркурий Иванович Гаврилов водитель тата ыттисем уйрăмах тав сăмахне тивĕç.

Çавăн пекех Владимир Петрович Тукмаков ертсе пыракан «Муркашри кирпĕч завочĕ» акционерсен усă обществи кирпĕчпе тивĕçтерет. Кризиса пула заказчиксем сахалланни вĕсен кăтартăвне пĕлтĕрхинчен пĕчĕклетрĕ пулин те, коллектив пултаруллă иккенне палăртса хăварас килет.

Çавăн пекех П.П. Терентьев ертсе пыракан «Заря» чиккĕлĕ яваплăхлă общество та халăха строительство материалĕсемпе тивĕçтерессипе лайăх ĕçлет.

Пурне те малашне йывăрлăхсене çĕнтерсе ӳсĕм çулĕпе утма ырлăх-сывлăх сунатăп.

– Тавах, Владимир Германович, калаçушăн.

Л.ПАВЛОВА калаçнă.

«Вырма – 2009» маршручĕсемпе

Ĕçпе юрă ăмăртаççĕ

Куç шăрçине сыхланă пек пăхса ӳстерне тырă-пулăна сухатусемсĕр пухса кĕртесси – хресченĕн чи яваплă самачĕ. Çакна Суворов яч. хис. хуçалăх ĕçченĕсем те аван ăнланаççĕ. Ăнланаççĕ те пĕтĕм вăйпа-мелпе вырмари ĕçсен хăвăртлăхне ӳстерме тăрăшаççĕ.

Тырă алана çĕрте 8 сехетрен 18 сехетчен урамри вăйă-кулă пирки манса ĕçлекен 10 ачаран тăракан бригада аслисемшĕн хăйне евĕр хавхалану. Çакна КЗСра ĕçлекен В. Орлов машинистпа А. Архипов, В. Алексеев, О. Албутов, Н. Важоров ĕçченсем те çирĕплетеççĕ.

Хуçалăхăн тĕп агрономĕ

Сулахайран сылтăмалла: А. Яковлева, И. Алексеева, О. Кузеева çамрăксене тырă алана çĕрте куратăр. Вĕсем те ĕçпе юнашар ташă-юрă пулнишĕн хавас.

– Ĕçсем кал-кал кайччăр тесе хирте ĕçлекенсене те, йĕтем çинче тăрăшакансене те тивĕçлĕ ĕç условийĕсем туса патăмăр, – каласа парать хуçалăх ертӳçи Владимир Славич Андреев. Хуçалăх ертӳçи калани тĕрĕс пулни кашни ĕç участокне çитсен те курăнать. Анаткассисемпе Тушкассисем паян ăмăртмалла тупăшса ĕçлеççĕ. Кашниех хăйне шанса панă вырăнта ответлăха туйса вăй хурать.

– Ĕçре никам пирки те уйăрса калаçма çук. Уй-хир бригадин ĕçченĕсем те йышпа сахалраххине пăхмасăр хăйсен тĕллевне çителĕклĕ пурнăçлаççĕ. Йĕтем çинче вăй хуракансем те алă сулса ĕçлемеççĕ, – кăмăллă каласа парать склад заведующийĕ Елена Филимоновна Дмитриева. Вĕсем çак вăхăтра уй-хир бригадирĕпе Геннадий Иванович Васильевпа икĕ сменăпа пĕр вăхăтрах завсклад та, тырă висекен те, бригадир та, йĕтем заведующийĕ те.

– Çĕр ĕçченĕшĕн чи ответлă вăхăт пулнине ăнланса ĕç нумайăш çине алă сулса лармастпăр. Чăтас пулать, – йăл кулса калаçать Елена Филимоновна эпир агитбригадăпа çитнине хаваслă йышăнса.

Г. Албутова çак ответлă тапхăрта аслисемпе те, ачасемпе те пĕр чĕлхе тупма пĕлнинчен тĕлĕнмелли çеç юлать.

Ĕçпе юрă ăмăртсан тата вĕсен хĕлхемĕ ĕçлекенсем çине ырă витĕм кӳрсен ĕçсен хăвăртлăхĕпе пахалăхĕ ӳснине кашниех ăнланать. Çавăнпа та Суворов яч. хис. хуçалăхра çулленех Турайри ял тăрăхĕ çумĕнчи культура ĕçченĕсен агитбригадин ĕçне çывăха илсе ĕçлеççĕ. Çурла уйăхĕн 4-мĕшĕнче те вĕсем пире хĕрӳ ĕç вăхăтĕнчех хăпăл туса йышăнма пултарчĕç. Ĕç çи паттăрĕсем çак кун савăк ташă-юрăпа пĕрлех районти вырма ĕçĕсемпе те паллашрĕç. Кун пирки вырмара вăй хуракансене Турай ял тăрăхĕн пуçлăхĕ А. Павлов тĕплĕ ăнлантарса пачĕ, районти çĕнĕлĕхсемпе паллаштарчĕ, çынсен ыйтăвĕсем çине хуравларĕ.

Агитбригада ĕçченĕсем вырман уйрăлми пайĕ иккенне уйрăммăн палăртса Суворов яч. хис. хуçалăх ертӳçи В. Андреев агитбригада членĕсене вырмара ĕçлекенсене савăк кăмăл парнеленĕшĕн ăшшăн тав турĕ.

Н. КОНДУКТОРОВА, агитбригада ушкăнĕн членĕ.

«Сывлăх» наци проектне пурнăçа кĕртсе

26 çул сывлăх хуралĕнче

Районти ялсене çитсен фельдшерпа акушер пунктчĕсене кĕни те час-часах пулать. Унта ĕçлекенсем те, ялсенче пурăнакансем те йывăрлăхсене районта пăхмасăр-парăнмасăр ялсенчи фельдшерпа акушер пункчĕсене сыхласа хăварма пултарнине тата ытларах процедурăсене тӳлевсĕр шайрах сыхласа хăварнине ырласа сăмах калаççĕ. Вĕсем район администрацийĕн пуçлăхне Ю. Иванова, районти тĕп больницăн тĕп врачне, ЧР Патшалăх канашĕн депутатне В. Данилова тав тума ыйтнине ăнланма пулать. Сывлăх хавшанă çын кĕске хушăрах 20-25 çухрăмри больницăна çитеймест вĕт-ха. РФ тата ЧР Президенчĕсен программисене хавхаланса, вĕсен йышăнăвĕсене пурнăçа кĕртсе вырăнсенче юлашки çулсенче пĕтĕмĕшле врач практикин уйрăмĕсене усни ял çынни сывлăхĕшĕн тăрăшнисем, вĕсене тăван яла юратма вĕрентнисем тесе йышăнаççĕ Ярапайкассипе Сыпай тăрăхĕнче пурăнакансем. Çак пĕтĕмĕшле ӳкерчĕкре чĕрĕк ĕмĕр ытла Сыпайри фельдшерпа акушер пунктне ертсе пыракан Любовь Ильинична Кудряшован **(сăн ӳкерчĕкре)** тӳпи те пĕчĕк мар.

1968 çулта усăлнă фельдшерпа акушер пунктĕнче вăл Шупашкарти медицина училищинчен вĕренсе тухнăранпах. Тепĕр майлă каласан – 1972 çултанпа. Ку тăрăхри ялсенче пурăнакансемшĕн Любовь Ильинична чылай чух ача-пăча тухтăрĕ те, хирург та, васкавлă пулăшу та. Хăй ĕçĕнче ăста пулнишĕн шанаççĕ ăна ял çыннисем. Шанаççĕ те вăй çитнĕ таран пулăшаççĕ. Акă ку тăрăхра çуралса ӳснĕ Александр Иванович Федотов пĕлтĕр фельдшерпа акушер пунктне çĕнĕ оборудовани туянма 50 пин тенкĕ спонсорла пулăшу уйăрса панă. Висĕм çул вара унăн пулăшăвĕ медпункта юсама меллĕ пулнă.

Паян Любовь Ильинична Кудряшова фельдшерпа Татьяна Геннадьевна Яшкова санитарка фельдшерпа акушер пунктне тирпейлĕ тытса тăраççĕ. Хăйсен ĕçĕнчи хастар патриотсем «Сывлăх» наци проектне пурнăçлас тĕллеве пысăк тӳпе хываççĕ.

А. БЕЛОВ сăн ӳкерчĕкĕ.

Килти хушма хуçалăх

Пан улми ăнса пулать

Кăçал пан улми ăнса пулать. Кĕр сыехарнă май ăна нӳхрепре епле упрасси шухăшлаттарать.

А. КУДРЯШОВА. Ильинка ял тăрăхĕ.

Чăнах та паян садсенче улмуççисем улмапа йăтăнса лараççĕ. Хăçат вулакансем пур çимĕçе упрасси пирки шутланине ăнланма пулать. Кунта пирĕн çак сĕнӳсем вырăнлă пуласса шанатăп.

Çу каçа тата кĕр çитнĕ май нӳхрепе усăлтарсах тăмалла. Пахча çимĕçе йĕркеллĕ упрама унти сывлăш температури 2 градус, нӳрĕклĕх 80 процент пулмалла. Çимĕçсене упрама темиçе çӳлĕк тунă чух чи аялти çӳлĕке çĕр çийĕнчен 20 сантиметрта, чи çӳлтине маччаран 40 сантиметрта вырнаçтармалла. Пĕтĕм çӳлĕксен хушши вăтамран 20 сантиметр пулмалла.

Çӳлти çӳлĕксем çинче температура пысăкрах, çавăнпа та унта сахалрах вăхăт упранакан пахча çимĕçсене хумалла. Аялтарахри çӳлĕксем çине хĕлехи сортсен вĕтĕ тата шултăра пан улмийĕсене вырнаçтарса тухмалла.

Укроп акрăм та...

Кăçал çуркунне пахчара йăран çине укроп акрăм та тĕллĕн-тĕллĕн çеç шăтса тухрĕ. Шăварни те, удобрени сапни те пулăшмарĕ.

С. САДОВНИКОВ. Оринин ял тăрăхĕ.

Укроп лайăх ӳстĕр тесен ăна кĕркунне акса хăвармалла, мĕншĕн тесен унăн вăрри эфир çăвĕсенчен пуян. Хĕлле вĕсем шăнаççĕ, çурхи шывпа вара ирĕлсе пĕтеççĕ. Çавна май укроп хăвăрт шăтса тухать.

Çуркунне акнă укроп чăсрах сăмсалантăр тата лайăхрах аталантăр тесен укроп вăррисене акиччен марльăпа чĕркемелле те ăшă вырăна шӳтерме хумалла.

А. СЕМЕНОВ, «Россельхозцентр» ФГУн Чăваш Республикинчи филиалĕн Муркаш районĕнчи уйрăмĕн тĕп специалисчĕ.

Усăллă канашсем

• Урана хытă ыраттарсан, пир татăкне е тăватта хутлатнă бинта ача-пăча супăнĕпе сĕрĕр (кăпăкĕ шĕвĕ мар хăймапа танлаштăр), вара суран вырăнне хурса çыхса лартăр. Каçалапа çиелтен çăм шарф çыхма пултаратăр. 8-10 сехетрен ура ыратма пăрахать.

• Ӳт-пĕве кăвак тухиччченех ыраттарсан купăста çулçи пулăшать. Ăна ыратакан вырăна кунне 1-2 хут хумалла.

• Тепĕр канаш. Ыратнă вырăна чĕрĕ çĕр улми касса е вĕретсе хатĕрленĕ фасоле хурсан та пулăшмалла.

• Алă-ура сыпписем ыратнинчен çапла сипленме пулать: 300 грамм спирта, 10 мл камфора спиртне, пĕчĕк кĕленчери йода тата 10 таблетка анальгина пĕрле хутăштарăр. Çак хутăшпа 3 эрнерен усă курăр.

• Ӳт çине пӳрленчĕксем тухсан 1 çăмарта сарри, 1 кашăк хĕвел çавраăш çăвĕ, 1 чей кашăкĕ пыл тата кăштах çăнăх илĕр. Хутăштарăр. Хутăша пайласа «икерчĕ» пек сарса пӳрленчĕксем çине çыпăçтарăр. Çыхха кунсерен 2 хутран кая мар улăштарăр. Кĕçех чир иртсе кайĕ.